

„ASPEKT KEELTES JA TEOORIADES: SAMA JA ERINEV“

Rahvusvaheline konverents Tartu Ülikoolis

17. ja 18. novembril 2006

Kutse konverentsile

Konverentsiidee kasvas välja seminaride sarjast, mis toimusid aastatel 2005-2006 Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna kontrastiivse lingvistika sihtfinatseeritava teema raames. Seminaridel osalesid ettekannetega erinevate keelte uurijad ja üldkeeleteadlased. Peamine rõhk oli aspekti avaldumise vormide võrdlemisel erinevates keeltes, ettekannetes ja aruteludes käsitleti slaavi, germaani, romaani, soome-ugri keeli ning vanakreeka ja ladina keelt. Kontrastiivsest lähenemisest tekkis ka üldine küsimus, kas aspektiteooria ja selle mõisted saavad olla universaalsed või on need alati pigem seotud ühe keele või keelegrupi nähtuste seletamisega. Nagu seminaridel selgus, on paljudes keeltes raske eristada aspekti muudest kategooriatest, nt romaani keeltes aja kategooriast ja eesti keeles definiitsusest, aspektuaalne tähendus kujuneb sageli justkui „sekundaarselt“ või „epifenomenaalselt“ mingite teiste tegurite või kategooriate koosmõju tulemusena ning aspekti väljendusvahendid täidavad sageli ka muid funktsioone.

Konverentsi ettekanded võiksid läheneda aspektuaalsuse küsimusele kolmest erinevast perspektiivist:

- 1) **Kontrastiivne lähenemine.** Aspektiteooria töötati alguses välja slaavi keelte jaoks, siis laiendati seda ka teistele keelegruppidele. Aspektist hakati seega mõtlema (nt Bondarko 1971, Comrie 1976 ja Dahl 1985) kui universaalsest semantilisest kategooriast, mis avaldub erinevates keeltes erinevatel tasanditel (leksikaalsel, morfoloogilisel, süntaktilisel). Kas kontrastiivne analüüs tuvastab selliseid funktsionaalseid ekvivalentse erinevate aspekti avaldumisviiside vahel erinevates keeltes? Mis säilib ja mis muutub? Või on nn aspektuaalsed nähtused pigem seletatavad üldisemate keelespetsiifiliste omaduste terminites?

Osa ettekandeid võiks võtta analüüsi objektiks tõlkeid (nt. romaani-eesti või eesti-romaani, vene-eesti või eesti-vene, vene-romaani või romaani-vene), sest tõlgetes ilmneb eriti selgesti, mil määral aspekti avaldumise üleminek ühelt keeletasandilt teisele säilitab, kaotab, nihutab algset tähendust.

- 2) **Üldteoreetiline raam.** See küsimus on otseselt seotud vajadusega rakendada aspektiteooriat erinevatele keeltele ja töötada välja mõisted, mis aitaksid erinevaid keeli omavahel võrrelda. Esimene probleem on siin seotud aspekti definitsiooniga. Kui seda siduda teatud avaldumisvormiga, muutub teooria kohe keelespetsiifiliseks. Laiemates semantilistes definitsioonides kasutavad aga lingvistid sageli „primitiividena“ mõisteid, mis nõuaksid seletust. Mis on situatsioon või tegu või protsess? Kuidas mõista piiritletust ja piiritlematust? Sellega seotud probleem puudutab aspekti ja tegevuslaadi mõistete segunemist, eristamist ning suhestamist teoorias. Ühe või teise mõiste esiletõstmine tundub olevat ühelt poolt seotud analüüsitava keele omadustega, teiselt poolt pakuvad aga teoreetikud sageli universaalseid tüpoloogiaid (nt põhjapaneev Vendler 1967).

- 3) **Aspekt ja definiitsus.** See võiks olla konverentsi katselisem sektsioon. Idee aspekti ja definiitsuse võimalikest seostest tekkis seminarides kõigepealt eesti keele aspekti avaldumisvormide analüüsist. Eesti keeles avaldub aspekt eelkõige süntaktilisel tasandil ning tegusõnafraasis langeb transitiivsete verbide puhul aspekti määramise funktsioon sihitisele, mis piiritleb tegevust (definiitne ehk täisobjekt) või jätab selle piiritlemata (umbmäärane ehk osaobjekt). Aspekti ja definiitsust on seni eristatud kui vastavalt tegusõna ja nimisõna omadusi, aga võiks küsida, kas nendes ei avaldu üldisem piiritlemise mehhanism ja kuidas nende kaastoime määratleb situatsiooni tüübi? Millised on aspekti ja definiitsuse võimalikud kombinatsioonid? Kui eesti keele puhul on kaastoime ilmne, kuidas see mõjub keeltes, kus aspekt avaldub leksikaalgrammatiliselt (nt slaavi keeled) või morfoloogiliselt (nt romaani keeled)?

Konverentsi ettekannetest ilmub kogumik.

Korraldajad: Tartu Ülikooli germaani-romaani filoloogia osakonna prantsuse keele sektsioon Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna sihtfinantseeritava teema nr. SF0182568s03 ja Tallinna Prantsuse Kultuurikeskuse toetusel.

Korraldustoimkond:

Helle Metslang, Stefano Montes, Daniele Monticelli, Renate Pajusalu, Heete Sakhai, Anu Treikelder

Praktiline info:

TEESIDE ESITAMISE TÄHTAEG: 15. september 2006

Kokkuvõtte pikkus: 250-300 sõna

Konverentsi töökeeled: eesti, prantsuse, inglise

Ettekande pikkus: 20 min.

Teesid saata ja täpsemat infot saab aadressidel:

Daniele Monticelli (daniele@ehi.ee) ja Anu Treikelder (anu.treikelder@ut.ee)

Kodulehekül: <http://www.fl.ut.ee/aspektikonverents>